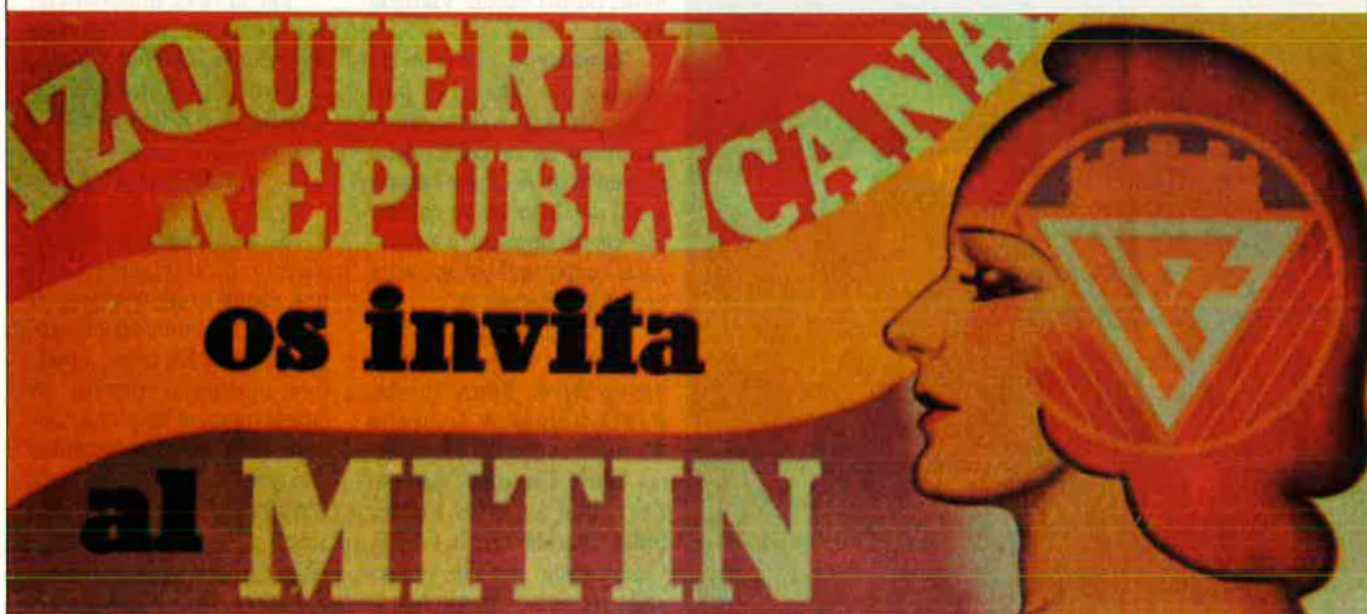

Entre la història i la renovació

60 anys d'esquerra

Els dies 18 i 19 de març, Esquerra Republicana de Catalunya commemora el seixantè aniversari de la seva fundació, poc mesos abans que Unió Democràtica. És, doncs, el partit polític més antic de l'arc parlamentari català i, paradoxalment, el que, a hores d'ara, té una militància més rejuvenida.

Amb motiu d'aquesta efemèride, hi ha a Barcelona un seguit d'actes entre els quals destaca la taula rodona a l'Aula Magna de la Universitat Central (19 de març a les 20 h.) amb la participació de l'historiador Josep Benet, del doctor Heribert Barrera, actual president d'ERC, i del professor Marc-Aureli Vila, il·lustre geògraf i fundador del partit. Igualment, durant els dies 6 i 7 d'abril, hi ha anunciades les I Jornades de Reflexió i Debat sobre la realitat actual i les perspectives del nacionalisme d'esquerra, amb la participació de personalitats com ara, Joan Mir, Vicent Partal o Lluís Bala-Molina, entre altres.

Així doncs, sembla un bon moment per a recordar quines foren les circumstàncies que van fer possible la fundació d'aquesta força política que vehiculà per primer cop en la història contemporània de Catalunya l'accés al poder de les classes populars i, a través

d'un acte de sobirania protagonitzat per Francesc Macià amb la proclamació de la República Catalana, consolidà un període d'autogovern com no s'havia conegut mai des de 1714.

ELS ANTECEDENTS

Com és sabut, la Renaixença cultural que es produí a Catalunya a partir dels anys trenta del segle passat sentà les bases per a la formulació del catalanisme polític. En aquest àmbit, ben aviat es diferencià el regionalisme conservador representat per la Lliga, fruit de la fusió de la Unió Regionalista i del Centre Nacional Català (1901), el nacionalisme d'esquerra que, després de diversos i infructuosos intents d'articular-se, no es concretà de manera reeixida fins a la fundació d'ERC ara fa seixanta anys.

El catalanisme conservador d'inspiració més o menys tradicionalista no atacà la monarquia ni reivindicà el dret a l'au-

totdeterminació de Catalunya i, molt menys, la seva constitució en un estat propi. De tota manera, fou aquesta l'expressió majoritària del catalanisme polític fins al 1931.

Tanmateix, paral·lelament, anà configurant-se el nacionalisme d'esquerra, hereu de les primeres formulacions republicanes d'Abdó Terrades i, principalment, de Valentí Almirall. El seu cos doctrinal, fonamentalment obrerista, considerava el republicanisme com a forma de govern i, partint dels principis del federalisme, anà evolucionant vers posicions nítidament nacionalistes que culminarien amb la reivindicació de l'estat català, confederat, en el pitjor dels casos, amb la resta de pobles peninsulars.

De tota manera, la gran munió d'iniciatives que es produïren en aquest segment de ventall polític català impossibilitaren que esdevingués una opció de govern fins la dècada dels anys trenta tot i

Francesc Macià, l'avi, va crear la Federació Democràtica Nacionalista 14 anys abans de la fundació d'ERC.

APXIU

que personalitats importants de la Lliga (Jaume Carner, Domènech i Montaner, Lluhi i Rissac, Ventosa i Calvell, etc...) intentaren ben aviat (1904), a través de la fundació d'*El Poble Català*, l'articulació d'un moviment catalanista progressista. Tot i això, davant agressions del nacionalisme espanyol contra Catalunya tot el catalanisme s'unia per fe-hir front comú: és el cas de la Solidaritat Catalana, coalició que es fomarà com a resposta a la Llei de Jurisdiccions i que possibilità que Francesc Macià fos elegit diputat.

El primer èxit parcial de l'esquerra catalanista fou l'aconseguit l'any 1910 per la Unió Federal Nacionalista Republicana que no tingué, però continuïtat. El desafortunat Pacte de Sant Gervasi amb els republicans lerrouxistes significà l'abandó de la UFNR de personalitats com ara Andreu Nin, Claudi Ametlla, Prudenci Bertrana o Rovira i Virgili i, posteriorment, de Francesc Layret i Marcel·li Domingo. Alguns d'ells crearien una Esquerra Catalanista, de vida efímera.

Havia fracassat el primer intent del nacionalisme d'esquerra d'esdevenir l'al-

ternativa a la Lliga. De tota manera, l'efervescència del nacionalisme català va servir perquè aquest sentiment començés a manifestar-se també a les Illes, amb la publicació del *Diari de Mallorca* (1900) i al País Valencià, on l'any 1907 se celebrà la primera assemblea valencianista.

Després del fracàs de la UFNR, el catalanisme progressista es refugià en els plantejaments teòrics (Campalans, Cardona...) tot i la significació de la Unió Catalanista, dirigida pel doctor Martí i Julià, fins que el 1917 Francesc Macià creà la Federació Democràtica Nacionalista, antecedent d'Estat Català, fundat per l'Avi l'any 1922.

Aquesta organització, clarament insurreccionalista, fou la que protagonitzà els complots del Garraf i de Prats de Molló i la que va organitzar l'assemblea Separatista de l'Havana (1928) que redactaria un projecte de Constitució per a la república catalana. Va ser, doncs, durant els anys vint que tornà a prendre força el nacionalisme d'esquerra amb l'aparició d'aquestes i altres forces com ara Acció Catalana (Lluís Nicolau d'Olwer,

1922) o la Unió Socialista de Catalunya (Campalans, 1923). El Partit Republicà Català, en què militaria Lluís Companys, havia estat creat el 1917, però mai tingué gaire més força que la derivada de la personalitat dels seus dirigents polítics (Layret, Alomar, Perenya...).

EL CONGRÉS DE SANTS

Aquest partit, els independentistes d'Estat Català i el grup d'intel·lectuals que editava el diari *L'Opinió* confluïren, juntament amb 76 entitats republicanes, obreristes i nacionalistes i 11 periòdics, en la Coferència d'Esquerres Catalanes, que tingué lloc en el Foment Republicà de Sants els dies 18 i 19 de març de 1931, just ara fa seixanta anys. Així doncs, el reformisme republicà de Companys molt ben relacionat amb la CNT i la Unió de Rabassaires (l'organització pagesa més important de la Catalunya contemporània), l'independentisme de Macià (que, a més d'Estat Català, exercia una gran influència en altres organitzacions menors com ara la Nova Falç de

Lluís Companys i Josep Tarradellas, els altres presidents d'ERC. *La Humanitat*, un dels òrgans principals d'ERC.

Tarradellas) i el progressisme catalanista del grup de *L'Opinió*, amb personalitats com Lluhí i Vallescà o Joan Casanelles, esdevindrien els components ideològics de la nova Esquerra Republicana de Catalunya, un partit que, a diferència d'intents anteriors, es creava des de la base (de fet, els seus militants ho eren pel fet d'estar adherits a alguna de les entitats que li donaren vida) i que pretenia conjugar la reivindicació nacionalista amb un model de societat més just i progressiu. Aquest projecte, que naixia amb 16.772 afiliats, comptà també amb el suport d'alguns elements d'Acció Republicana, d'alguns seguidors de Marcel·lí Domingo i d'independents de prestigi (Aragay, etc...).

Al marge quedaren, per pròpia voluntat, la Unió Socialista de Catalunya, tot i que posteriorment col·laborà electoralment amb ERC, i el Partit Catalanista Republicà, que, inspirat per Rovira i Virgili a partir del reagrupament d'Acció Catalana i Acció Republicana, sofrí una estrepitosa derrota en les eleccions del 14 d'abril.

Un mes més tard, ERC obtenia un triomf abasagador en les eleccions municipals que significaren la fi de la monarquia i la proclamació de la república catalana, convertida, tres dies després, en Generalitat de Catalunya. Enrere quedaven intents fallits com ara la Intel·ligència d'Esquerres —o Intel·ligència Republicana— (març de 1930), la

Unió d'Esquerres Catalanes (juny de 1930) i el comitè Pro-Llibertat o Comitè Revolucionari (octubre de 1930) inspirats, en bona mesura, per la mateixa gent que l'any 31 fundaria l'Esquerra Republicana.

El primer Comitè Executiu del partit va quedar format per Francesc Macià, Lluís Companys, Marcel·lí Domingo, Joan Lluhí, Jaume Aiguader, Miquel Santaló, Ignasi Iglésies, Ricard Palacín, Joan Casanovas i Pere Comas. Pujol i Font va ser escollit secretari general però, ben aviat, aquest càrrec fou ocupat per Josep Tarradellas.

En el camp de la premsa, a més de *L'Opinió*, Esquerra Republicana disposava d'un ventall de diaris prou important: *La Humanitat*, fundat per Lluís Companys, que era el segon diari de més difusió a Catalunya; *La Jornada*, de Lleida; *L'Autonomista*, de Girona; *El Poble*, de Sabadell, *L'Acció* a Tarragona i una munió de revistes locals i comarcals.

A partir d'aquí, la història és prou coneguda: un mes més tard, Esquerra Republicana guanyà folgadoament les eleccions municipals, l'abast de l'èxit de la candidatura d'ERC en coalició amb la minoritària Unió Socialista de Catalunya sorprengué tothom, fins i tot la mateixa organització que, a partir d'aquest moment, es convertí en el partit hegemònic de Catalunya i que va desplaçar la Lliga a un segon terme. La Unió Socialista in-

la humanitat

Ahí, al Parlament, va acabar la discussió de la totalitat de l'Estatut de Catalunya, començant la de l'artículat

UN TARRADELLAS PARLANT A LA CÀMERA DE LES CORTS DE BARCELONA. El seu discurs fou molt aplaudit i fou el primer pas cap a la independència de Catalunya.

El secretari General de l'ERC, Josep Tarradellas, va ser escollit per la Assemblea Nacional de Catalunya.

La premsa de Madrid comenta el debat d'ahir.

COVER/ARXIU

corporava quatre representants a la candidatura d'ERC: Campalans, Xirau, Viladomat i Durant i Guàrdia.

El centrisme, representat pel Partit Catalanista Republicà de Rovira i Virgili, fou el gran derrotat en aquelles eleccions, tot i que fora de la capital els acords entre el PCR i ERC sovintejaren. De fet, el Partit Catalanista Republicà estava sentenciat: pocs mesos després, Abadal i Bofill i Mates van reingressar en la Lliga, d'on ja procedien, Carrasco i Formiguera va fundar Unió Democràtica de Catalunya, i Rovira i Virgili, Pi i Sunyer i Josep Sunyol ingressaren en Esquerra Republicana. En qualsevol cas, hi ha un element significatiu: totes les forces polítiques importants a Catalunya eren escrupolosament d'obediència catalana: tot i col·laboracions puntuals amb altres forces de l'estat no mantingueren mai vinculacions orgàniques amb partits espanyols.

L'any 1933, en celebrar-se el segon congrés, el nombre d'afiliats era de 68.000, i la força del partit també s'havia multiplicat, de manera que a les eleccions del 16 de febrer de 1936, ERC, autèntic motor del Front d'Esquerres de Catalunya, obtingué 36 escons al Congrés.

De tota manera, a conseqüència de l'origen divers i de les distintes sensibilitats dels components d'ERC, sovintejaren els conflictes durant els anys trenta, tot i que les escissions que es produïren,

Francesc Vicenç i Marc Aureli Vila, en un dels congressos del partit. Heribert Barrera, l'actual president d'ERC.

ARXIU

normalment, al cap d'uns mesos, acabaven amb el retorn dels discrepans. És el cas del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, creat el 1933 en ser expulsats d'ERC, entre altres, alguns dels antics membres del grup de *L'Opinió* (Lluhí i Vallescà, Martí Feced, Antoni Xirau, etc...) que el 1936 van reingressar a ERC després de participar en el Front d'Esquerra. Pel que fa al Partit Nacionalista Català, fou una escissió d'elements procedents d'Estat Català (Xammar, Masferré, Casals...) que al juny de 1936 confluí amb una part de les Joventuts d'Esquerra-Estat Català i el grup *Nosaltres Sols!* per a reconstruir Estat Català sota la inspiració de Josep Dencàs.

En qualsevol cas fou l'Esquerra el partit que governà la Catalunya republicana. De l'Esquerra sortiren textos legals considerats com un dels més avançats d'Europa en la seva època: Llei sobre Capacitat Jurídica de la Dona, Llei de creació del Tribunal de Casació, Llei de Majoria i Habilitació d'Edat, -que permetia l'emancipació dels joves als divuit anys-, Llei de Successió Intestada -que, a més de protegir les viudess, equiparava en drets els fills nascuts fora del matrimoni-, Llei de Cooperatives, Llei de Mutualitats, Llei de Creació de l'Institut contra l'Atur Forçós, Llei de Sindicats Agrícoles o la coneguda Llei de Contractes de Conreu, impugnada pel govern espanyol a instàncies de la Lliga, fet que és l'origen dels fets del sis d'oc-

tubre de 1934, quan, per fer respectar la capacitat legislativa de Catalunya, el president Companys proclamà l'estat català... Fou, en fi, ERC qui mantingué en l'exili les institucions nacionals catalanes aportant tots els presidents de la Generalitat fins al 1980 (Macià, Companys, Irla, Tarradellas) i qui, amb la tenacitat de dones i homes com ara Enriqueta Gallinat, Heribert Barrera, Jordi Pou, Victor Torres o Marc-Aureli Vila, ha fet arribar el nacionalisme d'esquerra fins avui, de manera que l'actual organització ha estat la que més nítidament ha fet el relleu generacional de tots els partits catalans. En qualsevol cas, de la mateixa manera que la també veterana Unió Democràtica de Catalunya, la importància d'Esquerra Republicana va més enllà de les filies i fòbies que pugui despertar la seva ideologia concreta. En ambdós casos, per la seva dilatada trajectòria al servei del país, UDC i ERC són un patrimoni de tots els catalans.

AL PAÍS VALENCIÀ I LES ILLES

De la mateixa manera que al Principat, el nacionalisme republicà d'esquerra s'articulà també a la resta dels Països Catalans, on foren creades organitzacions que defensaven principis semblants als d'Esquerra Republicana de Catalunya, partit amb què arribaren a mantenir vinculacions més o menys estretes.

Al País Valencià, el juliol de 1934 nasqué Esquerra Valenciana que participà en la coalició del Front Popular i que va aconseguir un acta de diputat per a Vicent Marco i Miranda, president del partit que ben aviat s'integraria dins la minoria parlamentària d'ERC. Esquerra Valenciana havia evolucionat des de posicions neoblanquistes vers el nacionalisme progressista, especialment a partir de 1935 en què ingressà en el partit el sector més valencianista de l'Esquerra Republicana del País Valencià (organització que, malgrat el seu nom, no tenia res a veure amb ERC, sinó que estava formada principalment per "azanyistes" i radical-socialistes). En aquest espectre polític cal fer també un esment del molt minoritari Partit Valencianista d'Esquerra.

Pel que fa a les Illes, fruit de la fusió del Partit Republicà Radical, d'Acció Republicana de Mallorca i del Partit Socialista Independent, és creà l'abril de 1934 l'Esquerra Republicana Balear, dirigida per Bernat Jofre, Emili Darder, Manuel Cirer i Francesc Carreras, però, tot i les conviccions nacionalistes d'alguns dels seus components, Esquerra Republicana Balear situà la seva acció política dins el paràmetre del regionalisme sense mantenir més que relacions esporàdiques amb ERC.

Santiago Cucurella